

20. Prästgården, Romfartuna sn. Nu i kyrkan.

Pl. 18.

Litteratur: L 1003. O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 416, Acta Literaria Sveciæ 1727, s. 323; O. Grau, Beskrifning Öfver Wästmanland (1754), s. 287 f. (nytrycken 1904, s. 220 och s. 159 f.); E. Tuneld, Geografi öfver Konungariket Sverige, 8. uppl. (1828), s. 177; Kyrkoinventarium 1830 (ATA); Försök till Antiquarisk-Topografisk Beskrifning öfver Siende, Norrbo och Öfver-Tjurbo Härader inom Westerås Län, 1850, s. 45 (ATA); R. Dybeck, Antiquarisk berättelse för år 1859, s. 13 (ATA); L. Ersson, Fornminnen inom Wästmanland (ATA); H. Hofberg, Westmanlands Fornlemningar och Minnesmärken 2, 1871, s. 118 (ATA; tryckt i VFÅ 3, 1884, s. 38 f.); Vestmanlands läns kalender 1881, s. 379; E. Brate, Anteckningar 1898 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 126; E. Ihrfors, Westmannia sacra, s. 390 (ATA); S. B. F. Jansson, Järvsöstenen (i: Fornvännen 1952), s. 105; T. Norman, Olof Grau och hans västmanlandsbeskrivning (i: VFÅ 40, 1957), s. 13.

Äldre avbildningar: Celsius, teckning (i F m 60: 2); Grau, träsnitt i a. a. s. 288 (återgivet i nytrycken 1904); Hofberg, teckning (återgiven i VFÅ 3, 1884, s. 39); Brate, foto 1898 (ATA); Ihrfors, tuschlavering i a. a.

Runstenen står sedan år 1959 uppställd i nischen i vapenhusets östra vägg.

Den första kända uppgiften om Vs 20 lämnar O. Celsius, som undersökte stenen den 25 juli 1727. I *Svenska runstenar* antecknar han: »Romfartuna Prästgård i Wässmanland — ligger utan för förstuguqwisten.» Han tillägger om stenens tillstånd, att »litet [är] afstött i en Kant». Celsius, som tydligen fann stenens placering olämplig, meddelar: »lofwades at tas dädan och bäras i kyrkan till bettere Conservation». Löftet infriades ej. *Acta Literaria Sveciæ* 1727: »In Paroecia Romfertuna, & villa Pastoris.» — Grau: »Uti Präste-gården finnes en Runesten, omkulliggandes och til skriften något afslagen.» Någon gång efter Graus besök på platsen har runstenen flyttats till kyrkan. Detta framgår av uppgiften i *Kyrkoinventarium* 1830: Runstenen »skall fordom stått på Prestgårds egorna, har sedan legat i Kyrkan, men är nu utställd vid lilla Kyrkodörren och Sparfven-

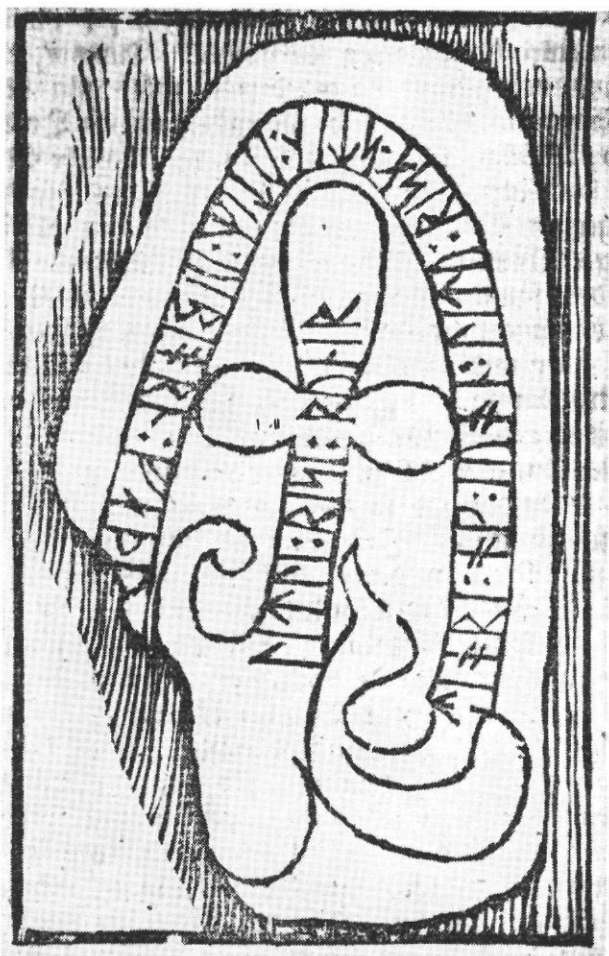

Fig. 34. Vs 20. Prästgården, Romfartuna sn.
Efter O. Grau, Beskrifning Öfver Wästmanland (1754).

Fig. 35. Vs 20. Prästgården, Romfartuna sn.
Efter teckning av H. Hofberg.

feldtska grafven». Hofberg (1871): »På Kyrkogården står upprest mot muren på vestra sidan om södra kyrkogårdsporten en Runsten ..., som förut stått nere vid prestgården.» På samma plats fann Brate stenen år 1898.

Grå granit med mörka och grönaktiga inslag. Höjd 1,28 m, bredd 0,70 m. Stenen är nedtill avslagen, varigenom en del av ristningens nedre vänstra parti har gått förlorat. Huggningslinjerna äro djupa och tydliga.

Inskrift:

tiori : ok : iuon : litu : resa : sten : ytir : uibiorn : fap̃ur . . . litli : risti . runir

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Diuri ok Ioan letu ræisa stæin æftir Vibiorn, faður [sinn]. Litli risti runir.

»Djure och Johan läto resa stenen efter Vibjörn, sin fader. Litle ristade runorna.»

Till läsningen: Inskriften börjar nedtill till höger utan sk. 2 i är ej stunget. 3 o har, i likhet med inskriftens övriga o-runor, dubbelsidiga, snett ned åt höger riktade bistavar. I 4 r har bistaven ej huggits ned till nedre ramlinjen. 5 i är ej stunget, ej heller 7 k. 11 n har, i likhet med 23 n och 34 n, ensidig bistav; däremot har 52 n dubbelsidig bistav, som emellertid är mycket kort på huvudstavens vänstra sida. I 12 l är bistaven påfallande lågt ansatt. 13 i är ej stunget. I 14 t gå de lågt placerade bistavarna nästan vinkelrätt mot huvudstaven. 17 e är tydligt stunget; detsamma gäller 22 e. I 19 a är bistaven kort på huvudstavens högra sida. I 24 y är punkten liten och jämförelsevis grund, men den är dock fullt säker. 26 i är ej stunget, ej heller 28 u och 29 i. I 36 a är bistaven kort på huvudstavens högra sida. I 37 p utgår bistaven från övre ramlinjen och slutar något nedanför huvudstavens mitt. 38 u och 39 r ha förlorat nedre delarna genom en kantskada, som har uppstått i samband med att stenens nedre vänstra hörn slogs bort. Därefter är stenen avslagen. På det avslagna stycket torde endast tre runor — sin — ha stått. Av allt att döma har nämligen ristningen varit symmetrisk; ristaren har velat avsluta inskriften i stenens vänstra kant i höjd med inskriftens början till höger på stenen. Inskriftens fortsättning och avslutning, runföljden 40–54, har sin plats på korset. Före 40 l finns ej sk. 41 i är ej stunget. I 42 t stå bistavarna nära nog vinkelrätt mot huvudstaven; jfr 14 t. 44 i når både upptill och nedtill korsets konturlinjer; runan är betydligt större än de omgivande runorna. 53 i är säkert. 54 r är betydligt större än de föregående runorna. Den avslutas upptill innan den träffar korsarmens konturlinje. Inskriften slutar utan sk. — Celsius läser inskriften på samma sätt. — Grau: 17 i; 22 i; 24 u (på träsnittet, y i translittereringen). 45–49 risi (på träsnittet, risti i translittereringen). Sk efter 49 i två punkter (:). — Hofberg: 24 u; sk efter 49 i två punkter (:). — Brates läsning år 1898 överensstämmer helt med min.

Mansnamnet *Diuri* är sparsamt belagt. I inskriftsmaterialet förekommer det eljest endast tre gånger, nämligen på U 1139 (**tiuri**, nom., **tiura**, gen.), på Ög 187 (**tiura**, ack.) samt på Järvsö-stenen, Hälsingland (**tiuro**, ack.); se U 1139 och där cit. litt.

I motsats till *Diuri* är *Io(h)an*, *Ion*, ett ganska vanligt namn i runinskrifter. Det är det tidigast inlånade kristna mansnamnet, belagt i följande svenska inskrifter: U 50, 179, 216, 279, 337, 547, 565, 572, 799, 993, 1031(?), 1052; Ög 164, 231; Öl 43; Sm 120; i gotländska runinskrifter är namnet hittills (1963) belagt tretton gånger.

Också faderns namn, *Vibiorn*, är vanligt i de svenska runinskrifterna. — Ristarens namn, *Litli*, har däremot tydligen varit ett sällsynt namn. Utom på Vs 20 och på Vs 27, vilka stenar båda äro signerade av *Litli*, förekommer det endast på en runsten vid Hässelby i Harbo sn (U 1177). Runstensbeläggen på namnet förekomma sålunda påfallande nära varandra. *Litli* är ursprungligen ett binamn, formellt sett en form av adj. *litill*. Det är alltså av samma typ som t. ex. *Stori*, *Gamli* m. fl.

Utom de två signerade stenarna Vs 20 och 27 har *Litli* uppenbarligen ristat Vs 22. Av allt att döma äro också Vs 17, 28, 32 och 33 hans verk.